

АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**УЗАГАЛЬНЕННЯ
СУДОВОЇ ПРАКТИКИ РОЗГЛЯДУ СУДАМИ ДЕЯКИХ ПИТАНЬ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ:
ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НОВЕЛ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА**

*(за матеріалами судових рішень судів першої інстанції
м. Одеси та Одеської області, апеляційного суду Одеської області, ухвалених
впродовж з 15.12.2017 р. – 01.07.2018 р.)*

м. Одеса, вул. Івана та Юрія Лип, 24а
тел.(0482) 49-26-22; 49-26-36
Факс 49-26-22
Email: inbox@oda.court.gov.ua

Зміст

ВСТУП.....	3
ВИХІДНІ ДАННІ ТА СТАТИСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ.....	5
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА.....	7
Загальні положення.....	8
Випадки визнання судом дій учасників судового процесу (їхніх представників) зловживанням процесуальними правами.....	9
Процесуальні заходи, що вживаються для запобігання та реагування на зловживання учасниками судового процесу процесуальними правами.....	14
ВИСНОВКИ.....	19

ВСТУП

Найбільш ефективним порядком захисту порушених, невизнаних або оспорених прав та інтересів залишається судовий порядок, який гарантований Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конституцією України та національним законодавством.

Згідно з ст. 4 ЦПК України про право на звернення до суду за захистом кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів.

Однак, в окремих випадках реалізація суб'єктивного права на судовий захист набув негативний аспект. Мова йде про недобросовісне використання процесуальних прав, в тому числі права на судовий захист.

На сьогодні виникла потреба у проведенні узагальнення практики розгляду судами деяких питань, пов'язаних із недопустимістю зловживання процесуальними правами, що обумовлено наявністю спірних питань застосування відповідних норм, а також необхідністю проведення аналізу зазначеної новели цивільного процесуального законодавства.

Підставою проведення такого узагальнення є завдання Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, викладене у листі № 1924/0/208-18 від 20 липня 2018 року, на виконання положень статей 36, 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

За змістом зазначеного листа, на вирішення апеляційного суду Одеської області були поставлені наступні завдання:

1. Проаналізувати випадки визнання судом дій учасників судового процесу (їхніх представників) зловживанням процесуальними правами.

2. Навести приклади застосування відповідних процесуальних заходів та вказати (за наявності) причини помилок, що допускаються судами, а також навести спірні питання застосування відповідних норм права та запропонувати можливі шляхи їх вирішення (законодавчого врегулювання).

3. Надати аналіз статистичних даних з часу дії Цивільного процесуального кодексу України в новій редакції до 01 липня 2018 року щодо загальної кількості встановлених судами випадків зловживання учасником цивільного провадження процесуальними правами та застосованих заходів, визначених процесуальним законодавством, зокрема:

- кількості випадків залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами;
- кількості постановлених ухвал про стягнення з відповідної особи штрафу у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами;
- кількості випадків покладення на сторону судових витрат у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами;
- кількості постановлених окремих ухвал у випадку зловживання процесуальними правами адвокатом або прокурором.

4. Вказати категорії справ в яких судом найчастіше встановлюються факт зловживання процесуальними правами.

5. Надати практику застосування судами процесуальних заходів, що вживаються для запобігання та реагування на зловживання учасниками судового процесу процесуальними правами, зокрема щодо:

- подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявленні завідомо

безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

- подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;
- подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;
- необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;
- укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі;
- інших дій учасників судового процесу, які містять ознаки зловживання процесуальним правом.

6. Охарактеризувати проблемні питання, які виникають та потребують роз'яснень під час застосування судами заходів щодо запобігання зловживанню процесуальними правами та вжиття процесуальних дій, визначених Цивільним процесуальним кодексом України.

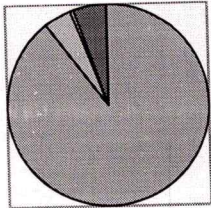
З огляду на поставлені завдання, *метою* проведення узагальнення є вивчення судової практики та пошук шляхів підвищення ефективності цивільного процесу за рахунок боротьби із зловживаннями процесуальними правами

ВИХІДНІ ДАННІ ТА СТАТИСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

В процесі підготовки узагальнення можна констатувати відсутність такої категорії справ в окремих районах області, їх відносно невелику кількість в інших. А також в суді апеляційної інстанції. Разом з тим, серед тих, що були направлені на адресу апеляційного суду Одеської області та отримані з даних ЄДРСР, можна визначити наступні статистичні дані:

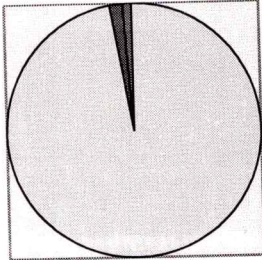
Загальна кількість випадків зловживання процесуальними правами:

- Суди першої інстанції м. Одеси та Одеської області

- Залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання 89,7% - 695 справ
- Постановлених ухвал про стягнення з відповідної особи штрафу 4,5% - 40 справ
- Покладення на сторону судових витрат 0,6% - 35 справ

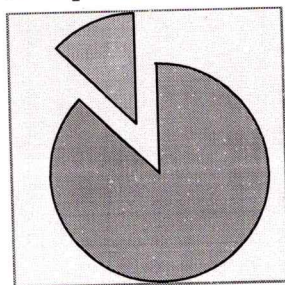
- Апеляційний суд Одеської області

- Залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання 97,1% - 102 справи
- Постановлених ухвал про стягнення з відповідної особи штрафу 1,9% - 2 справи
- Покладення на сторону судових витрат 0% - 0 справ
- Постановлених окремих ухвал у випадку зловживання процесуальними правами адвокатом або прокурором 1% - справа

1. Кількість випадків залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами:

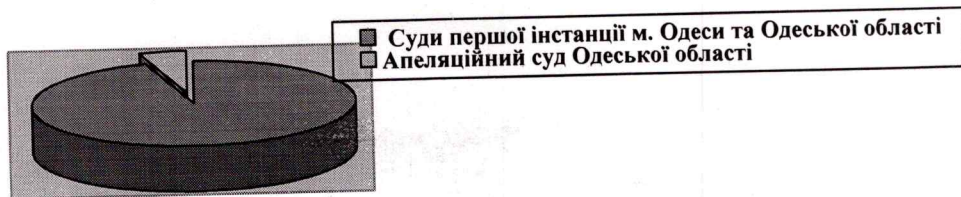
- 695 справ – суди першої інстанції міста Одеси та Одеської області (87,2%);
- 102 справи – Апеляційний суд Одеської області (12,8%).

- Суди першої інстанції м. Одеси та Одеської області
- Апеляційний суд Одеської області

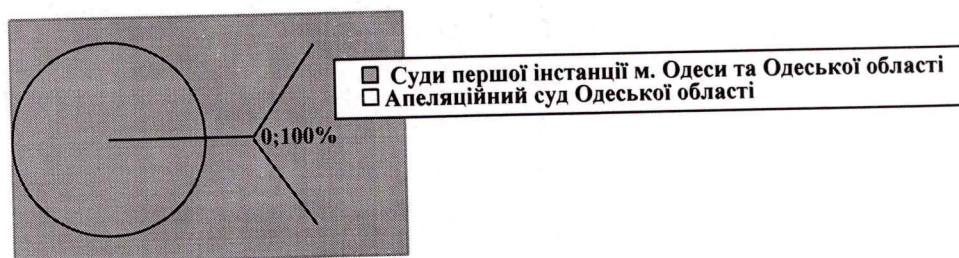
2. Кількість постановлених ухвал про стягнення з відповідної особи штрафу у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами:

- 40 справ – суди першої інстанції міста Одеси та Одеської області (95,2%);
- 2 справи – Апеляційний суд Одеської області (4,8%).

3. Кількість випадків покладення на сторону судових витрат у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами:

- 35 справ – суди першої інстанції міста Одеси та Одеської області (100%);
- 0 справ – Апеляційний суд Одеської області (0%).

4. Кількість постановлених окремих ухвал у випадку зловживання процесуальними правами адвокатом або прокурором:

- 5 справ – суди першої інстанції міста Одеси та Одеської області (83,3%);
- 1 справа – Апеляційний суд Одеської області (16,7%).

5. Кількість постановлених окремих ухвал у випадку зловживання процесуальними правами адвокатом або прокурором.

Окремих ухвал, щодо зловживання процесуальними правами адвокатом або прокурором була незначна кількість, серед опрацьованих була одна ухвала від 13 квітня 2018 року у справі Суворовського районного суду м. Одеси №523/748/18, де вжито заходи процесуального примусу.

Слід також констатувати, що переважна кількість справ із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами - це справи про залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання в судах першої інстанції. У суді апеляційної інстанції - в рази менше. Ухвали про стягнення з відповідної особи штрафу у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами на практиці застосовується дуже рідко.

Щодо справ, в яких у зв'язку із зловживанням стороною чи її представником процесуальними правами покладаються на сторону судові витрати майже не застосовувалися в судах першої інстанції, в той час як у суді апеляційної інстанції таких процесуальних дій не застосовувались ні разу.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

Нормативно-правові акти: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст.6 «Право на справедливий суд» ст.17 «Заборона зловживання правами»), Конституція України (стаття 55 «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом»); І розділ «Загальні положення» (ст. 2 «Завдання та основні засади цивільного судочинства», ст. 44 «Неприпустимість зловживання процесуальними правами») Цивільного процесуального кодексу України, Постанова Пленуму ВСУ від 12 червня 2009 року N 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» (п.22)

Накази Державної судової адміністрації України: Наказ Державної судової адміністрації України від 23 червня 2018 року № 325 «Про затвердження річних форм звітів щодо здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами», Наказ Державної судової адміністрації України від 17 січня 2018 року № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності».

Загальні положення

Стаття 17 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод про заборону зловживання правами передбачає, що жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

Нова редакція процесуального кодексу значну увагу приділяє таким процесуальним інститутам як «зловживання процесуальними правами» та «заходи процесуального примусу». Так, неприпустимість зловживання процесуальними правами визначено одним з принципів цивільного судочинства.

Залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживання процесуальним правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства. За чинним законодавством України відповідні дії передбачені розділом I «Загальні положення» главою 4 «Учасники судового процесу» ЦПК України (ст. 44 «Неприпустимість зловживання процесуальними правами»).

З проблемою зловживань процесуальними правами безпосередньо пов'язано питання про поняття і ознаки цивільних процесуальних правопорушень і цивільної процесуальної відповідальності.

Зловживання процесуальними правами різко дисонує з проголошеними законодавцем цілями і завданнями цивільного судочинства. Правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ в умовах процесуальної недобросовісності стає скрутним, оскільки дії суб'єкта-правопорушника перешкоджають вирішенню цих завдань. Не дивлячись на те, що завдання правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи ставиться не перед сторонами процесу, а перед органом судової влади, вказана обставина жодною мірою не виправдовує поведінку осіб, що беруть участь в справі, направлену на умисне перешкоджання досягненню органом судової влади вказаних завдань. Особи, що беруть участь в справі, не мають прямого юридичного обов'язку сприяти суду в правильному і своєчасному розгляді і вирішенні цивільної справи, проте за ними повинен бути визнаний обов'язок утримуватися від дій, здатних перешкоджати досягненню названих завдань.

Під зловживанням процесуальними правами слід розуміти особливу форму цивільного процесуального правопорушення, тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснювані лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом відносно відомих обставин справи, в цілях обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, що беруть участь в справі, а також в цілях того, що перешкодило діяльності суду по правильному і своєчасному розгляді і вирішенню цивільної справи, що тягнуть за собою застосування засобів цивільного процесуального примушення.

Соціальна небезпека зловживання процесуальними правами полягає в тому, що зовні дії особи протікають в межах правового поля, а насправді ними заподіюється шкода інтересам правосуддя і інтересам інших учасників цивільного процесу. Такі дії (бездіяльність) важко кваліфікувати, і особа, що зловжила правом, може для прикриття своїх протиправних дій використовувати арсенал заходів захисту, що надаються особі, що сумлінно здійснює свої суб'єктивні права.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що пов'язані зі зловживаннями правами в цивільному і виконавчому процесі.

Предметом дослідження є цивільних процесуальних відносин, суб'єкти яких зловживають правами.

Як визначено ст. 44 ЦПК України про неприпустимість зловживання процесуальними правами, зловживання процесуальними правами може проявлятися через, зокрема:

1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;

5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

Якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

Розуміння специфіки, а саме особливості, властиві лише даному об'єкту та предмету зловживання має принципове значення для правильного розгляду вказаної категорії справ.

Випадки визнання судом дій учасників судового процесу (їхніх представників) зловживанням процесуальними правами

Найпоширенішими процесуальними зловживаннями є:

1. Недобросовісне неодноразове подання клопотань, скарг та заяв (про відвід судді, інших учасників процесу про відкладення розгляду справи, проведення експертизи, тощо).

Відмовляючи у задоволенні клопотання представника відповідача за заявою позивача про призначення судової почеркознавчої експертизи у справі № 492/1030/14-ц, Арцизький районний суд Одеської області зазначив, що згідно з положеннями ст. 12 ЦПК України про змагальність сторін кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи, та на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених ЦПК України.

Представник відповідача за позовом неодноразово звертався до суду першої інстанції з клопотаннями про призначення судових експертиз, в тому числі і судової почеркознавчої експертизи.

Ухвалою суду від 28 грудня 2017 року задоволено клопотання. Від експертної установи неодноразово надходили повідомлення про неможливість надання висновку, у зв'язку із невиконанням вимог експерта і несплати вартості експертизи.

Суд першої інстанції ухвалою від 11 червня 2017 року прийшов до висновку, що подання чергового клопотання про призначення судової почеркознавчої експертизи свідчило про намір представника відповідача затягнути розгляд справи, і такі дії суд розцінив як зловживання зі сторони представника відповідача.

В іншій справі, відмовляючи у задоволенні заяви Тютюнник Н.А. про відвід суддів у справі № 522/24066/15-ц, колегія апеляційного суду Одеської області у своїй ухвалі від 07 червня 2018 року послалась на те, що відвід повинен бути вмотивованим і заявлений протягом десяти днів з дня отримання учасником справи ухвали про відкриття провадження у справі, але не пізніше початку підготовчого судового засідання або першого судового засідання, якщо справа розглядається у порядку спрощеного позовного провадження. Учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається. Якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

Заяву Тютюнник Н.А. про відвід суддів подано з порушенням вимог, передбачених ст. 39 ЦПК України. Виняткові випадки, коли про підставу відводу заявниці не могло бути відомо до спливу передбаченого ст. 39 ЦПК України строку, заява Тютюнник Н.А. не містила. Таких обставин не було і у матеріалах справи. Тому, суд визнав заявлений Тютюнник Н.А. відвід завідомо безпідставним, спрямованим на безпідставне затягування і перешкоджання розгляду справи.

Апеляційний суд Одеської області, встановивши зловживання процесуальними правами залишив без розгляду заяву Белозьорова С.С, - представника відповідача Бистрицької Л. М., про постановлення додаткової ухвали у справі, в якій апеляційний суд Одеської області виніс ухвалу від 17 листопада 2016 року про залишення без змін ухвалу Київського районного суду м. Одеси від 18 лютого 2016 року про відкриття провадження у справі №520/1520/16-ц (провадження 2-дп/785/54/17).

При розгляді справи у суді апеляційної інстанції представник відповідачки неодноразово заявляв відводи суддям, які визнані безпідставними.

З урахуванням цих обставин, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що звернення представника відповідача Бистрицької Л.М. – Белозьорова С.С. до апеляційного суду з безпідставною заявою про ухвалення додаткового рішення щодо ухвали апеляційного суду, якою залишена без змін ухвала суду першої інстанції про відкриття провадження у справі, також є процесуальною дією, що спрямована на перешкоджання розгляду справи, та свідчить про зловживання представником відповідача процесуальними правами.

Так, ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси від 07 червня 2018 року у справі № 521/15207/16-ц визнано заявлення представником Хулапової І.А. клопотання про витребування доказів, які вже містяться у матеріалах справи, таким, що спрямоване на безпідставне затягування та перешкоджання розгляду справи, як зловживання позивачем своїми процесуальними правами та, як наслідок, відповідно до частини третьої статті 44 ЦПК України, заяву повернуто заявникові.

Ухвалою Іванівського районного суду Одеської області від 08 лютого 2018 року відмовлено в задоволенні клопотання Гейт Ю.Є. про направлення справи за підсудністю, оскільки суд розцінив клопотання відповідача про передачу справи за підсудністю як спосіб затягування розгляду справи та зловживання своїми процесуальними правами, тому у задоволенні клопотання про направлення справи за підсудністю суд відмовив (справа №499/1030/17).

2. Подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав.

У цивільній справі №496/2012/17, повертаючи апеляційну скаргу Якубовської Н.В на ухвалу Біляївського районного суду Одеської області від 26.06.2017 року про відкриття провадження, апеляційний суд Одеської області вказав, що Якубовська Н.В., яка не є стороною по справі, неодноразово зверталася з апеляційними скаргами на процесуальні

рішення суду, а саме на ухвалу про відкриття провадження по справі, про забезпечення позову та витребування доказів.

22 вересня 2017 року Якубовська Н.В. подала апеляційну скаргу на ухвалу судді про відкриття провадження по справі у зв'язку з недотриманням вимог ст.ст. 119, 120 ЦПК України.

Ухвалою апеляційного суду Одеської області від 11 жовтня 2017 року зазначена апеляційна скарга повернута до Біляївського районного суду Одеської області для вирішення питання у порядку ст. 293 ч. 2 ЦПК України та апелянту було роз'яснено, що оскарженню в апеляційному порядку може бути ухвала суду першої інстанції про відкриття провадження у справі лише у разі порушення правил підсудності.

13 жовтня 2017 року Якубовська Н.В. повторно звернулася до суду з апеляційною скаргою на ухвалу про відкриття провадження по справі, у зв'язку з недотриманням вимог ст.ст. 119, 120 ЦПК України та ухвалою апеляційного суду Одеської області від 19 жовтня 2017 року зазначена апеляційна скарга повернута. 05 лютого 2018 року Якубовська Н.В. в котре подала апеляційну скаргу на ухвалу суду про відкриття провадження по справі, в якій просить змінити підсудність.

Враховуючи неодноразове подання безпідставних апеляційних скарг, які крім того, подані з численним процесуальними порушеннями (відсутнє клопотання про поновлення строку на подання апеляційної скарги, не сплачено судовий збір), суд такі дії учасника судового процесу визнав зловживанням процесуальними правами, що спрямоване на безпідставне затягування та перешкоджання розгляду справи та суперечить завданню цивільного судочинства.

3. Неодноразове неявка в судове засідання.

Ізмаїльський міськрайонний суд Одеської області ухвалою від 06 червня 2018 року залишив позовні вимоги у справі №500/4603/17 без розгляду, дійшовши висновку про зловживання позивачем та його представником правами: у зв'язку з численними неявками та заявленням безпідставних клопотань.

У попередньому судовому засіданні 02 листопада 2017р. представник позивача надав суду заяву про відкладення розгляду справи у зв'язку із участю у кримінальному провадженні, докази на підтвердження цього не представлено. 14 грудня 2017р. на електронну адресу суду від представника позивача надійшла заява про відкладення розгляду справи у зв'язку із хворобою, докази на підтвердження цього суду не надано. Позивач Падалка В.О. та його представник Златі Н.С., були повідомлені належним чином про час та місце розгляду справи, у судові засідання, призначені на 24 травня 2018р., 06 червня 2018р. не з'явилися, причини неявки суду не повідомили, клопотання про відкладення розгляду справи чи заяви про розгляд справи у їх відсутність не заявили.

Більш того, і в судові засідання 11 січня 2018р. позивач та його представник не з'явилися. 31 січня 2018р. в судові засідання позивач та його представник знов не з'явилися. 27 лютого 2018р. на електронну адресу суду від представника позивача надана заява про відкладення розгляду справи у зв'язку із направлення додаткового обґрунтування позовної заяви та уточнення позовних вимог. 26 березня 2018р. в судові засідання позивач та його представник в черговий раз не з'явилися.

Випадок зловживання учасниками справи процесуальними правами та обов'язками знайшов своє відображення у поведінці позивача під час розгляду іншої справи №521/8997/15-ц, а саме: сторона позивача була в установленій законом порядок сповіщена про дату, час та місце проведення судового засідання у цій справі, проте позивач та його представники не цікавилися датою призначенням та розглядом справи та, як наслідок, суд (ухвала від 31 травня 2018 року) дійшов висновку, що причини неявки позивача в судові засідання відбулися з неповажних причин та розцінив таку поведінку як зловживання своїми процесуальними правами.

Аналогічна позиція викладена у процесуальних документах у справах № 500/5509/16-ц, Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області, №492/825/17, №492/66/16-ц та №492/1523/17, Арцизького районного суду Одеської області, №496/1142/15-ц, №496/4280/16-ц та №496/4085/15-ц Біляївського районного суду Одеської області та №522/6722/17 Приморського районного суду м. Одеси.

У справі № 522/22536/14-ц Приморський районний суд м. Одеси, залишивши позовну заяву без розгляду, послався на те, що після належного сповіщення представника позивача, він не з'явився в судові засідання та не повідомив причини неявки, заяви про розгляд за його відсутності не подавав.

Покладаючи на державу обов'язок щодо розгляду справ у розумні строки критеріями, яким є:

- складність справи;
- поведінка учасників процесу;
- поведінка органів державної влади (в даному випадку суду);
- важливість справи для сторін процесу,

Європейський суд з прав людини в своїх рішеннях неодноразово звертає свою увагу на те, що вжиття заходів для прискорення процедури розгляду справ є обов'язком не тільки держави, а й осіб, які беруть участь у справі.

Суд звернув увагу на те, що зацікавлена особа має лише демонструвати належне виконання всіх процесуальних заходів, які її стосуються з метою запобігання затримок, і отримання доступу до заходів національного законодавства щодо скорочення проваджень (Unión Alimentaria Sanders S.A. v. Spain (Юніон Еліментарія Сандерс проти Іспанії), § 35 п.287 Практичного посібника зі статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі - Посібник).

Крім того, поведінка заявників складає об'єктивний факт, який не може стосуватись держави-учасниці, і який необхідно брати до уваги для визначення факту перевищення розумного строку, зазначеного у статті 6 § 1 (Poiss v. Austria (Пойсс проти Австрії), § 57; Wiesinger v. Austria (Вісінгер проти Австрії), § 57; Humen v. Poland (Гумен проти Польщі) [ВП], § 66). Лише внесок заявника не може обґрунтувати періоди бездіяльності (п.288 Посібника).

Оскільки учасники процесу в зазначених справах утримувались від виконання вимог національного процесуального законодавства, здійснювали дій, направлені на зволікання розгляду справи, суди першої інстанції дійшли висновку про залишення позовних вимог без розгляду в порядку п.3 ч.1 ст. 207 ЦПК України.

4. Неповідомлення суду про зміну місця проживання за яким може отримати кореспонденцію від суду.

Апеляційний суд Одеської області у справі № 522/1566/17 ухвалою від залишив без руху апеляційну скаргу, у зв'язку з тим, що апелянт не зазначив в своїй апеляційній скарзі, яка ухвала підлягає оскарженню, а також не сплатив судовий збір за подачу апеляційної скарги на рішення суду.

Копія цієї ухвали суду неодноразово направлялась рекомендованим листом на адресу апелянта, яка була передбачена в апеляційній скарзі як адреса для листування та містилась в матеріалах справи: США, Лос-Анджелес, Каліфорнія, 1645 Південний Бродвей. Копія ухвали суду, яка неодноразово направлялась скаржнику за вказаною адресою поверталась на адресу суду без вручення із поміткою пошти: «повернути відправнику, недостатня адреса». Не зважаючи на те, що адреса скаржника повністю співпадала з адресою, яка вказана у апеляційній скарзі та містилась в матеріалах справи.

Відповідно до ст. 131 ЦПК України «Обов'язок учасників судового процесу повідомляти суд про зміну свого місця проживання (перебування, знаходження) та про причини неявки в судові засідання» учасники судового процесу зобов'язані повідомляти

суд про зміну свого місця проживання (перебування, знаходження) або місцезнаходження під час провадження справи. Учасники судового процесу зобов'язані повідомляти суд про причини неявки у судове засідання. У разі неповідомлення суду про причини неявки вважається, що учасники судового процесу не з'явилися в судове засідання без поважних причин.

Враховуючи наявні обставини, суд апеляційної інстанції дійшов до висновку про зловживання скаржником Ринденковим М.С. процесуальними правами.

Позиція висловлена у справах № 492/162/18 № Арцизького районного суду Одеської області, №522/1278/18 Приморського районного суду м. Одеси, №522/18151/13-ц (провадження 22-ц/785/4067/18), № 522/13467/13-ц (провадження 22-ц/785/661/18), №522/6744/13-ц (провадження 22-ц/785/982/18) та № 522/10094/13-ц (провадження 22-ц/785/645/18) Апеляційного суду Одеської області.

5. Умисна пасивність сторін (що стосується інтересу до розгляду справи).

Відповідно до ст. 44 ЦПК України, якщо апелянт не усунув недоліки апеляційної скарги, суд вважає її неподаною та повертає апелянту через їх не усунення.

У справі №523/10661/14-ц апеляційний суд Одеської області зазначав, що на протязі чотирьох місяців перебування цивільної справи в апеляційному суді апелянт жодним чином не цікавився рухом та розглядом справ та ухилявся від отримання надісланої судом кореспонденції, що свідчить про зловживання апелянтом своїми процесуальними правами. Тому суд апеляційної інстанції прийшов до висновку, що апеляційна скарга керується ч.2 ст. 357 ЦПК України «Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги» підлягає повернення апелянту.

Позиція висловлена у справах № 522/18378/13-ц (провадження 22-ц/785/2996/18), 522/10522/16-ц (провадження 22-ц/785/2999/18), № 522/18417/13-ц (провадження 22-ц/785/3009/18)

За даними районних судів м. Одеси та Одеської області з 15 грудня 2017 року по 1 липня 2018 року відповідно до ЦПК України, факт зловживання процесуальними правами найчастіше проявлявся у таких категоріях справ:

- про розірвання шлюбу;
- про позбавлення батьківських прав;
- про стягнення заборгованості;
- про поділ майна.

Спільні ознаки для всіх наведених різновидів зловживань:

– процесуальні зловживання відбуваються лише через формальне здійснення (реалізацію) суб'єктами їхніх юридичних прав чи обов'язків. Під формальною реалізацією тут розуміємо використання абстрактно сформульованих приписів законодавства, що гарантують право на юридичний захист чи зобов'язують до певних дій у межах судового процесу. Іншими словами, зловживачем не можна стати з необережності. Це положення є надзвичайно важливим для правильної кваліфікації поведінки як зловживання правом та для правильного доктринального розуміння змісту суб'єктивної сторони зловживання;

– унаслідок зловживання процесуальними правами чи обов'язками заподіюється шкода суспільним відносинам або ж створюється реальна загроза її настання. Соціально-шкідливий наслідок або реальна загроза його настання у результаті зловживання правом відображаються поняттям «шкода, та є тим юридичним фактом, який дає змогу компетентному органу (суду) визнати поведінку зловживача порушенням конкретних юридичних норм (позитивного права) чи принципів права (природного права). Тому правомірне, на перший погляд, здійснення права – з огляду на справжню мету відповідної поведінки зловживача та на її реальні наслідки – буде визнане судом правопорушенням.

Викладене дає підстави стверджувати, що якщо певна поведінка суб'єктів процесуальних відносин: а) прямо суперечить чітко сформульованим законодавчим нормам, б) не є умисною, в) в її результаті не заподіюється шкода протилежній стороні чи

органам влади, – вона не є зловживанням правом. Усі ті види, способи процесуальних «хитрощів», що дають можливість досвідченим правовим представникам максимально швидко і якісно захистити права чи представити інтереси клієнтів.

Однією з причин – можливо найвагомішою – значної актуалізації та поширення зловживання процесуальними правами й обов'язками є недосконалість відповідного чинного законодавства.

Варто зазначити, що на даний момент відсутні провадження в апеляційному суді Одеської області щодо оскарження ухвали судді першої інстанції в порядку ст. 44 ЦПК України.

Існують проблемні питання, що потребують додаткового роз'яснення під час застосування судами заходів щодо запобігання зловживанню процесуальними правами, а саме: відсутність необхідної дефініції для об'єктивного віднесення позову до «безпідставного» та відсутніх критеріїв, що слугують для визначення «штучно об'єднання вимог». Відповідні пункти статі 44 ЦПК України не застосовуються на практиці з моменту набрання чинності нового процесуального кодексу.

Апелянти, які як правило є відповідачами у справах, зловживаючи своїми процесуальними правами, здійснення дії спрямованих на порушення або обмеження справ позивачів, на користь яких судом першої інстанції постановлено рішення.

Процесуальні заходи, що вживаються для запобігання та реагування на зловживання учасниками судового процесу процесуальними правами

Виходячи із проаналізованого матеріалу, варто виділити такі заходи для запобігання зловживанню процесуальними правами:

- залишення їх без розгляду скарги, клопотання – у разі подання позову-двійника (позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав); при цьому судовий збір за подання позову-двійника не повертається, повернення позовної заяви у разі подання декількох однакових до однієї і тієї ж особи;

Законодавець не вказав, про які саме заяви і скарги може йтися у цьому випадку. Це може стосуватиметься не тільки подання скарги на рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішене судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, спрямованих на затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення (п.1 ч.2 ст.44 ЦПК України), а й позовних заяв.

Разом з тим такий захід відповідальності може застосовуватися лише у наведених вище випадках. Йдеться про оскарження рішень (ухвал) судів, які не можуть бути оскаржені окремо від рішення по суті, подання інших скарг (заяв). Адже подання подібних заяв не матиме наслідків для розгляду чи вирішення справи, крім його затягування. До них можуть належати заяви про відвід, подані із порушенням процесуальних строків і без обґрунтування винятковості випадку (ч.3 ст.39 ЦПК України); клопотання про приєднання до матеріалів справи доказів із порушенням процесуальних строків і без надання заяви про їх поновлення (ст.83 ЦПК України); заява про привід свідка щодо особи, яка не підлягає приводу (ч.4 ст.147 ЦПК України), інші заяви, що прямо порушують вимоги процесуального закону.

Ухвалою апеляційного суду Одеської області від 23 жовтня 2017 року апеляційну скаргу представника Андрущак Н.Г. на заочне рішення Біляївського районного суду Одеської області від 06 червня 2013 року залишена без руху для усунення недоліків. З 04 грудня 2017 року і станом на 10 січня 2018 року ухвала апеляційного суду від 23 жовтня 2017 року не виконана й не подана заява із визначенням інших підстав для поновлення строку.

Рухом своєї скарги в суді апеляційної інстанції апелянт не цікавився, зловживаючи процесуальними правами в суді апеляційної інстанції.

Апеляційний суд Одеської області зробив висновок про відсутність підстав для відкриття провадження за апеляційною скаргою, яка не відповідає вимогам ст.356 ЦПК України про форму і зміст апеляційної скарги, а апелянт та його представник явно зловживали процесуальними правами та не здійснювали дії щодо усунення недоліки скарги (провадження №22-ц/785/8348/17).

Правової позиції притримуються суд апеляційної інстанції у 22-ц/785/1019/18, №22-ц/785/632/18, №22-ц/785/639/18 та №22-ц/785/3705/18.

Найпоширенішою підставою у зазначеній категорії є виключно незгода учасника справи з попередньо ухваленим судовим рішенням у поточній справі.

Ухвалою Малиновський районний суд м. Одеси від 12 квітня 2018 року у справі №1519/2-3232/11 явка представника ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в судове засідання, призначене на 24 травня 2018 року визнана обов'язковою. Вказана ухвала суду отримана ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» 16 травня 2018 року. Втім в судове засідання 24 травня 2018 року, представник ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» не з'явився, про причини неявки суд не повідомив. Суд постановив окрему ухвалу від 24 травня 2018 року з причини невиконання учасником справи процесуальних обов'язків.

- покладення на сторону судових витрат повністю або частково, незалежно від результатів вирішення спору – у разі зловживання стороною чи її представником процесуальними правами, або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони;

У випадку подання позову, що має ознаки завідомо безпідставного, або такого, в якому предмет спору відсутній чи є штучним, може бути застосоване забезпечення та попередня оплата судових витрат (ч.4 ст.135 ЦПК України).

Відмовляючи в задоволенні клопотання представника відповідача Садковського Олега Вадимовича – адвоката Бузовського О.І. про забезпечення витрат на професійну правничу допомогу по справі №493/1543/17, Балтський районний суд Одеської області зазначив, що в силу ст. 44 ЦПК України забезпечення судових витрат застосовується, якщо позов має ознаки завідомо безпідставного або інші ознаки зловживання правом на позові.

Суд звернув увагу на те, що забезпечення судових витрат може бути застосоване, якщо суду надані докази того, що майновий стан позивача або його дії щодо відчуження майна чи інші дії можуть ускладнити або зробити неможливим виконання рішення суду про відшкодування судових витрат відповідача у випадку відмови в позові. Однак, суду не надані докази на підтвердження того, що позов має ознаки завідомо безпідставного або інші ознаки зловживання правом на позові.

З огляду на оціночний характер такого поняття, як «завідомо безпідставний позов», надання суду права застосовувати такі заходи забезпечення може призвести до зловживань.

Правова позиція висловлена і у справі №505/3935/16-ц Балтського районного суду Одеської області.

Судові витрати можуть повністю або частково, незалежно від результатів вирішення спору, покладатися на сторону, яка зловживала процесуальними правами (або це мало місце з боку її представника), або якщо спір виник унаслідок неправильних дій сторони (ч.9 ст.141 ЦПК України про розподіл судових витрат між сторонами).

Ця норма спрямована не тільки на забезпечення дисципліни під час розгляду справи, попередження зловживання процесуальними правами, а й на дотримання дисципліни сторонами та їхнє відповідальне ставлення під час виконання зобов'язань, невиконання яких і стало передумовою для розгляду відповідного спору.

- постановлення окремої ухвали – суд може постановити окрему ухвалу у разі зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків,

неналежного виконання професійних обов'язків (зокрема, якщо підписана адвокатом чи прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або у разі іншого порушення законодавства адвокатом чи прокурором.

До Фрунзівського районного суду Одеської області надійшла заява позивача Южбабенко М. П. про зловживання процесуальними правами голови СФГ «Роксолана» Чеховського М.П. на підставі ст. 44 ЦПК України, в якій просив залишити без розгляду зустрічний позов СФГ «Роксолана» до Южбабенко М.П. про усунення перешкод у користуванні земельними ділянками та стягнути з Чеховського М.П. в дохід державного бюджету штраф у сумі двох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що становить 3 524 грн. 00 коп.

Вважаючи, що раніше заявлений зустрічний позов судом першої інстанції був повернутий, про що постановлено ухвалу від 25 червня 2018 року, суд дійшов висновку про повернення заяви про зловживання процесуальними правами відповідача шляхом пред'явлення зустрічного позову(справа №517/236/18).

Цивільний процесуальний кодекс передбачає «заходи процесуального примусу». Цей інститут не є новелою. У ЦПК 2004 р. ст. 90 можливість застосування судом заходів процесуального примусу до осіб, які порушували встановлені в суді правила або протиправно перешкождали здійсненню цивільного правосуддя.

Згідно ст. 143 діючого ЦПК України заходи процесуального примусу як процесуальні дії, вчиняються судом у визначених кодексом випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства.

Серед видів заходів процесуального примусу можна визначити:

- попередження;
- видалення із залу судового засідання;
- привід свідка(тільки для цивільного процесу);
- штраф.

Всі заходи процесуального примусу застосовуються судом шляхом винесення ухвали.

Попередження – підставою для застосування попередження до учасників процесу та інших осіб, присутніх на судовому засіданні, є порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень судді.

Такі заходи, як попередження і видалення із зали засідання, передусім спрямовані на дотримання порядку. Так, процесуальні кодекси передбачають, що за порушення порядку або невиконання розпоряджень судді (головуючого) до учасників процесу та інших присутніх застосовується попередження. У разі ж повторного вчинення зазначених дій — видалення із зали засідання (ч.1 ст.145 ЦПК України про попередження і видалення із залу судового засідання).

У справі №523/748/18, що знаходилась у провадженні Суворовського районного суду м. Одеси в ході розгляду застосовано усне попередження, а уже наступним після повторного зловживання було постановлення окремої ухвали про зловживання процесуальними правами адвоката.

Видалення із зали судового засідання – підставою для видалення учасників процесу є повторне порушення порядку або повторне невиконання розпоряджень судді. При цьому до перекладача (або спеціаліста), який допускає такі дії (повторно), видалення із зали застосовано бути не може. В цьому випадку суд оголошує перерву і надає час для заміни перекладача або спеціаліста.

Привід свідка (виключно для цивільного процесу) – цей захід процесуального примусу може бути застосований за наявності таких умов: свідок був належно викликаний; не з'явився на судове засідання без поважних причин або не повідомив про

причини своєї неявки. Такий свідок може бути підданий приводу через відповідні органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на здійснення приводу.

Ще одним видом заходів процесуального примусу є штраф (ст.148 ЦПК України). Про застосування такого заходу суд виносить ухвалу, що оформлюється окремим документом. Вона може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Штраф – цей захід процесуального примусу учасника процесу не є новелою процесуального законодавства. Проте саме в нових процесуальних кодексах цей інститут отримав подальший розвиток та вдосконалення.

З огляду на те, що за загальним правилом, ухвала набирає законної сили негайно після її проголошення, складним видається питання наслідків апеляційного оскарження. Зокрема, у випадку скасування судом вищої інстанції такої ухвали, якщо штраф уже був стягнутий.

Випадки, в яких суд може постановити ухвалу про стягнення з особи штрафу:

- невиконання процесуальних обов'язків, зокрема ухилення від вчинення дій, покладених судом на учасника судового процесу;
- зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству;
- неповідомлення суду про неможливість подати докази, витребувані судом, або неподання таких доказів без поважних причин;
- невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів, ненадання копії відзиву на позов, апеляційну чи касаційну скаргу, відповіді на відзив, заперечення іншому учаснику справи у встановлений судом строк;
- порушення заборон щодо використання аудіотехнічних пристроїв та здійснення фото і кінозйомки, відео-, звукозапису під час врегулювання спору за участю судді.

Розмір штрафу

- від 0,3 до 3 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (станом на 01.07.2018 р. – прожитковий мінімум складає 1841 грн.);
- у разі повторності чи систематичності дій особи, що можуть бути підставою для застосування штрафу – від 1 до 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

При цьому, враховуючи конкретні обставини справи, суд може стягнути штраф як з учасника справи, так і з його представника.

Так, Іллічівським міським судом Одеської області у справі №501/439/18, визнано дії Литвиненко Л.І., які виразились в подачі до Іллічівського міського суду Одеської області в січні та лютому 2018 року одинадцяти позовів до Давидової І.В., з тим самим предметом та з тих самих підстав, в чому вбачається мета, - маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями, зловживанням правами та накладено на неї штраф на користь держави в розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, - 1762,0 грн. (станом на 27.02.2018 р.) Позовна заява Литвиненко Л.І. до Чорноморської міської ради Одеської області (третья особа: Давидова І.В.) про визнання договору довічного утримання, що відбувся, повернута позивачу.

Ухвала про стягнення штрафу є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа. Ухвала про стягнення штрафу може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду вищої інстанції. Оскарження такої ухвали не перешкоджає розгляду справи. Постанова суду апеляційної інстанції за результатами перегляду ухвали про накладення штрафу є остаточною та оскарженню не підлягає. Ухвала Верховного Суду про накладення штрафу оскарженню не підлягає.

В справі Біляївського районного суду Одеської області №496/1142/15-ц, де представник відповідачки просив застосувати до представника Хатюшенко О.М. –

Крисман Л.А., заходи процесуального примусу у вигляді стягнення в дохід державного бюджету штрафу у сумі десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб за зловживанням правами сторони у справі. Розглянувши дане клопотання, суд дійшов до наступних висновків.

Справа призначалась до слухання на 23 травня 2018 року, 31 травня 2018 року, 12 червня 2018 року, однак, належним чином повідомлений Хатюшенко О.М. та його представник заяви про слухання справи у їх відсутності не надали, у судових засідань не з'являлись, при цьому, кожного разу на адресу суду надходять заяви від представника позивача про перенесення слухання справи, які вмотивовані тим, що представник позивача Кресюн Л.А. не має можливості прибути до судового засідання, оскільки приймав участь в інших провадженнях. Однак вказані обставини ніяким чином документально не підтверджені. У зв'язку з зловживанням процесуальними правами представника відповідача як сторони по справі, оскільки відповідач діє виключно через свого представника, суд вважає за необхідне застосувати заходи процесуального примусу у вигляді штрафу в 0,5 розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що становить 881 гривень станом на 12 червня 2018 р.

Слід звернути увагу на те, що як зловживання слід розглядати використання учасниками процесу своїх суб'єктивних процесуальних прав з метою, яка суперечить завданням судочинства. Попри те, що не всі положення нових процесуальних кодексів виключають неоднозначне тлумачення, запровадження такого інституту є однією з потреб судочинства.

Регламентування таких питань на законодавчому рівні дозволяє:

- підвищити рівень дисципліни учасників судового процесу і забезпечити добросовісне користування ними процесуальними правами;
- мінімізувати можливість затягування розгляду справи у суді, обмежуючи учасників процесу у зловживаннях;
- закріпити процесуальний механізм притягнення до відповідальності в таких випадках.

Разом з тим добросовісне виконання сторонами процесуальних прав і обов'язків кореспондується з обов'язком дотримання процесуальних норм і суддями. Більше того, вбачається необхідність у глибокому і системному розумінні останніми цих норм, аби застосування заходів процесуального примусу не перетворювалося на обмеження прав учасників процесу.

ВИСНОВКИ

Зловживання процесуальними правами є протиправною процесуальною дією (бездіяльністю) недобросовісної управленої особи, спрямованої на порушення судового розгляду, полягає в недобросовісному використанні прав, яке можна кваліфікувати через критерій відсутності серйозного законного інтересу, тобто легітимного прагнення захисту своїх прав від порушень, викладених у позові(скарзі, заяві) або легітимного прагнення до отримання певних переваг, передбачених процесуальним законодавством.

Встановлення імперативного обов'язку для суду в частині обов'язку визнання дії, які мають певні ознаки зловживання правом, може мати і негативні наслідки для сторін.

Принцип змагальності працює, коли виходить з добросовісності сторін. Мова йде про випадки, коли протилежна сторона не має зацікавленості у застосуванні до іншої санкції у вигляді залишенні позову, заяви чи клопотання без розгляду. Навпаки, її інтерес полягає у всебічному та повному розгляді справи з ухваленим рішенням по суті спору.

Тому, запропонована законодавцем конструкція направлена на певну процесуальну активність сторін. Вона стимулює учасників справи звертати увагу суду на випадки зловживання процесуальними правами, надавати судові свої аргументи та докази, які підтверджують належність дій свого процесуального опонента саме до цього.

Зокрема, вважається за доцільне запровадити заборону зловживати процесуальними правами для адвокатів та представників сторін у процесі, порушення якої матиме наслідком дисциплінарну відповідальність адвокатів та втрату статусу представника для представника – не адвоката.

Відсутність єдиного доктринального розуміння, а також законодавчого визначення поняття "зловживання правом", його чітких критеріїв, зіткнення суб'єктивних прав різних осіб призводить до того, що вирішення цих питань, урегулювання цих конфліктів інтересів здійснюється судом на основі одного лише суддівського розсуду.

Таким чином, об'єктивно необхідним є визначення чітких критеріїв, на підставі яких дії учасників судового процесу можуть кваліфікуватись як зловживання процесуальними правами, оскільки, як вже зазначалось, в деяких випадках межа між зловживанням правом та добросовісною і розумною поведінкою є надто тонкою, навіть ілюзорною, що може призвести до безпідставного застосування негативних наслідків щодо учасників судового процесу (за численні, до прикладу, на думку суду заяви, скарги, клопотання). Тут важливо не зневажити, що правда, й того факту, що цивільний процес є змагальним, а це означає активність поведінки сторін у справі, які зобов'язані вживати заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

За наслідками проведеного узагальнення слід виділити питання, які підлягають роз'ясненню.

1. Визначення принципів, які дозволяють вважати позов поданим завідомо безпідставним.
2. Визначення принципів того, коли скарга, заява, клопотання підлягає залишенню без розгляду або поверненню.
3. Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами, проте чіткого визначення того, в який спосіб може відбуватись запобігання зловживанню процесуальними правами відсутнє.

Вважаємо, що новела цивільного процесуального законодавства щодо зловживання процесуальними правами є чудовим інструментом впливом на відповідні категорії осіб, але в свою чергу, відповідна норма в деяких її частинах потребує додаткового її роз'яснення.

Судова палата з розгляду цивільних справ апеляційного суду Одеської області